

19 Haziran 2008
TS/BAS/08-61

Anayasa Konvansiyonu Nedir, Neden Gereklidir?

Türkiye’de bugüne dek yapılan tüm anayasalar, olağanüstü dönemlerin ürünü olmuştur. 1921 Anayasası, Milli Mücadele’yi yürüten Büyük Millet Meclisi tarafından yapılmış, Cumhuriyet’in kurulmasından kısa bir süre sonra 1924 Anayasası hazırlanmıştır.

1924 Anayasası uzunca bir süre yürürlükte kalmış, yapılan değişikliklerle birlikte çok partili hayata geçilmesinden sonra dahi uygulanmıştır. 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi ile başlayan süreç, 1961 Anayasası ile sonuçlanmıştır. 12 Mart 1971’deki askeri muhtıra sonucunda, zaman zaman “1971 Anayasası” olarak da adlandırılan ve köklü anayasa değişiklikleri içeren düzenlemeler yapılmıştır. Nihayet, 12 Eylül 1980’deki askeri müdahale ile birlikte 1982 Anayasası doğmuştur.

Halen yürürlükte olan 1982 Anayasası, hem hiçbir toplumsal/siyasal kesimin oluşumuna katılamaması, hem de demokrasi seviyesi bakımından asgari standartların altında otoriter karakteri nedeniyle, neredeyse hiçbir siyasi hareketten kabul görmemiştir. Bu memnuniyetsizliğe karşın, farklı siyasi görüşlerin uzlaşamaması ve eylem birliği yaratamamış olması nedeniyle yerine yenisi de konamamıştır.

Görüldüğü gibi, Cumhuriyetin kuruluşunda bu yana, Türkiye’de -Devlet’in kuruluşu ayrı tutulursa- demokrasinin sekteye uğraması gibi olağanüstü durumlar dışında, yeni bir anayasa kaleme alınmamıştır.

Anayasaların “toplumsal sözleşme” olma niteliği, hazırlanan metnin toplumda ve dolayısıyla siyasette kabul görmesi açısından katılımın önemini artırmaktadır. Hazırlık sürecinde katılımın sağlandığı bir anayasa, **“siyasal krizlere dayanıklı ve uzun ömürlü”** olacaktır. Bir anayasanın, daha en baştan bazı kesimlerce reddedilmesine yol açacak bir hazırlık dönemi sonrası için sağlıklı değildir.

Bunlara ek olarak, yürürlükte çeyrek asrı tamamlamış 1982 Anayasası’nın defalarca değişikliğe uğramış olmasına karşın hala sorunlarla dolu olduğu müşahade edilmektedir. Daha özgürlükçü doğrultuda yapılan değişiklikler ile aynı kalmış otoriter maddeler uyumsuzdur. Metnin ruhundaki otoriter karakter, yapılan tüm değişikliklere rağmen ortadan kaldırılamamıştır. Ayrıca, Anayasa uygulandıkça, kendi iç tutarsızlık veya muğlâklıkları da ortaya çıkmakta ve sert siyasi tartışmalara yol açabilmektedir.

1982 Anayasası, çağdaş bir demokratik bir anlayışı yansıtan bir metin değildir. Bu çerçevede, Türkiye’de yeni bir anayasa hazırlamak artık zorunlu hale gelmiştir. Bunu gerçekleştirmek için de siyasetin ve toplumun tüm kesimlerini bir araya getiren bir “Anayasa Konvansiyonu”nun kurulması gereklidir.

Konvansiyon kelimesinin sözlük anlamlarından biri, bir anayasanın değiştirilmesi veya hazırlanması için bir araya gelen heyettir. ABD Anayasası’nı oluşturan kurul “Philadelphia (Federal) Convention” olarak anıldığı gibi, AB Anayasası’nı hazırlamakla görevli oluşumun ismi de “European Convention” olarak geçmektedir.

Dünyada son 30 yılda yapılan yeni anayasalar için çeşitli yöntemler kullanılmıştır. Anayasayı yapacak kurul için seçim yapmak, mevcut yasama meclisini kurucu meclis addetmek veya anayasa metni hazırlaması için sıradışı yapılar oluşturmak uygulanmış yöntemlerdir. Türkiye için aşağıda çerçevesi çizilen “Anayasa Konvansiyonu” yapısı uygun olacaktır.

“Anayasa Konvansiyonu”, TBMM’de temsil eden siyasi partileri, anayasal düzeyde “kurumsal çoğulculuğun” temellerini teşkil eden yargı organları, toplumun kendini ifade ettiği temsil gücünü haiz gönüllü sivil toplum kuruluşlarını ve anayasa hukukçularını bir araya getirecektir. Böyle bir yapı, hazırlanacak metnin hem kamuoyu tarafından benimsenmesini, hem de siyasal krizlere dayanıklı olmasını temin edecektir.

Konvansiyon’a başkanlık etmek için en uygun makam TBMM Başkanlığı’dır. Meclis Başkanı başkanlığındaki Konvansiyon’un üyelerinin 3/5’i Meclis’te temsil edilen siyasi partilerin temsilcilerinden oluşmalıdır. Konvansiyon’un üye sayısı 50 civarında belirlenirse, çalışmalar daha verimli ve hızlı yürütülebilecektir.

Konvansiyon, belirlenmiş bir süre -örneğin 18 ay- çalışarak uluslararası standartlara uygun yeni bir anayasa metni hazırlayacaktır. Konvansiyon’un hazırlayacağı metin, Meclis’teki milletvekillerinin imzasına açılacaktır. Böylece metin, bir anayasa değişiklik teklifi halini alacak, 110 milletvekilinin imzasının toplanmasının ardından, önce TBMM Anayasa Komisyonu’na sonra Genel Kurul’a sevk edilerek, olağan yasama sürecinden geçecektir. Bu süreçte Konvansiyon, toplumsal bir uzlaşma zemini olarak görevini tamamlamış olacaktır.

Konvansiyon’un kurulması için öncelikli koşul; siyasi partilerin, yeni bir anayasanın geniş bir katılımı ile yapılması gerektiği konusunda ortak bir noktada buluşmasıdır. Konvansiyon’un yasayla kurulması sağlandığı takdirde, bu girişimin başarı şansı da yüksek olacaktır.